

Warszawa, 1 września 2020 r.

WYCHOWANIE

Nadrzędny przepis art. 48 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹ określa, że rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnym przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

Wychowanie w świetle przepisów ustawy Prawo oświatowe².

1. **Preambuła** ustawy Prawo oświatowe stanowi, że oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa, kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także **wskazaniami zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka**. Nauczanie i wychowanie - respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Kształcenie i wychowanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości Ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła jest zobowiązana zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.
2. System oświaty zapewnia:
  - **wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny** – art. 1 pkt 2 ww. ustawy Prawo oświatowe zwanej dalej UPO;
  - kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, w tym możliwość udziału w działaniach z zakresu wolontariatu, sprzyjających aktywnemu uczestnictwu uczniów w życiu społecznym szkoły (art. 1 pkt 12 UPO);
  - upowszechnienie wśród dzieci i młodzieży wiedzy i umiejętności niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w kulturze i sztuce narodowej i światowej (art. 1 pkt 13 UPO);
  - upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o zasadach zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie postaw sprzyjających jego wdrażaniu w skali lokalnej, krajowej o globalnej (art. 1 pkt 15 UPO);

¹ Dz. U. z 1997 r. Nr 48, z późn. zm.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.

- kształtowanie u uczniów postaw przedsiębiorczości i kreatywności sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym, w tym poprzez stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych (art. 1 pkt 18 UPO);
  - warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego (art. 1 pkt 20 UPO);
  - upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształtowanie właściwych postaw wobec zagrożeń, w tym związanych z korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych, i sytuacji nadzwyczajnych (art. 1 pkt 21 UPO);
  - kształtowanie u uczniów umiejętności sprawnego posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi (art. 1 pkt 22 UPO).
3. W szkole i placówce mogą działać organizacje, z wyjątkiem partii i organizacji politycznych, stowarzyszenia i inne organizacje, a w szczególności organizacje harcerskie, **których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki** (art. 86 ust 1 UPO). Podjęcie działalności w szkole lub placówce przez stowarzyszenie lub inną organizację, o której mowa w ust. 1, wymaga **uzyskania zgody dyrektora szkoły lub placówki, wyrażonej po uprzednim uzgodnieniu warunków tej działalności oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii rady szkoły lub placówki i rady rodziców** (art. 86 ust. 2 UPO).
  4. Zadaniem nauczycieli wszystkich zajęć jest dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów (art. 1 pkt 5 UPO).
  5. Nadzór pedagogiczny w szkole sprawuje dyrektor szkoły, a nad szkołami i placówkami właściwy terytorialnie kurator oświaty (odpowiednio: art. 68 i art. 51 UPO).
  6. Doskonalenie dyrektorów szkół i nauczycieli, w tym wychowawców prowadzone jest przez placówki doskonalenia nauczycieli (art. 183 UPO).

Od 2017 roku wprowadzono w ustawie Prawo oświatowe:

1. Definicję prawną wychowania w art. 1 pkt 3 UPO:

„Wychowanie rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, wzmacnianie i uzupełnianie przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży”.

2. Wpisano do definicji podstawy programowej wychowania przedszkolnego i podstawy programowej kształcenia ogólnego (art. 4 pkt. 24 UPO) **zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły**, które powinny być uwzględniane odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego, programach nauczania i **podczas realizacji zajęć z wychowawcą**.

Cele, zadania wychowawczo-profilaktyczne i treści wychowawcze zostały określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego, w zadaniach ogólnych poszczególnych typów szkół oraz w podstawach programowych poszczególnych zajęć edukacyjnych.

3. Połączono program wychowawczy i program profilaktyki w jeden dokument **program wychowawczo-profilaktyczny. Art. 26 UPO:**

„Ust. 1. Szkoły i placówki, o których mowa w art. 2 pkt 3-5, 7 i 9, realizują program wychowawczo-profilaktyczny obejmujący:

- 1) treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz*
- 2) treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.*

2. Program wychowawczo-profilaktyczny opracowuje się na podstawie wyników corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych.

3. Diagnozę, o której mowa w ust. 2, przeprowadza dyrektor szkoły lub placówki albo upoważniony przez niego pracownik szkoły lub placówki.”

Zajęcia z wychowawcą powinny być zgodne z zadaniami i treściami podstawy programowej kształcenia ogólnego oraz treściami i działaniami wychowawczymi określonymi w programie wychowawczo-profilaktycznym i ramowym planie nauczania.

3. Program wychowawczo-profilaktyczny uchwalany jest przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną – art. 84 ust. 2 UPO.

Jeżeli rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w sprawie programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, program ten ustala dyrektor szkoły lub placówki w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Program ustalony przez dyrektora szkoły lub placówki obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną – art. 84 ust. 3 UPO.

4. Od roku szkolnego 2017/2018 wprowadzono nową podstawę programową kształcenia ogólnego³ dla szkół podstawowych, a od szkolnego 2019/2020 dla szkół ponadpodstawowych⁴, w których zostały określone cele, treści nauczania i zadania wychowawczo-profilaktyczne z ukierunkowaniem wychowania do wartości.
5. Nowa podstawa programowa do zajęć edukacyjnych *wychowanie do życia w rodzinie*, razem z pozostałymi zadaniami wychowawczo-profilaktycznymi szkoły, tworzy spójną całość, a w szczególności:
  - 1) wspiera wychowawczą rolę rodziny;
  - 2) promuje integralne ujęcie ludzkiej seksualności;
  - 3) kształtuje postawy prorodzinne, prozdrowotne i prospołeczne.⁵
6. Jednoznacznie zobowiązano podmiot prowadzący działalność oświatową będącą działalnością gospodarczą, do zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki osobom korzystającym z tej działalności, w szczególności opieki nad osobami niepełnoletnimi (art. 171 UPO).

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

Zadania wychowawczo-profilaktyczne zostały zawarte w podstawie programowej kształcenia ogólnego w zadaniach ogólnych poszczególnych typów szkół.

Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej⁶ określa, że:

- szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły tworzą spójną całość i powinny uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego i sposób jej realizacji stanowią punkt odniesienia dla opracowywania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych w szkołach.

W podstawie programowej wychowania przedszkolnego i podstawie programowej kształcenia ogólnego (art. 4 pkt 24 ustawy Prawo oświatowe) rozszerzono zakres

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356).

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467)

⁵ § 2 cyt. Rozporządzenia w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r., poz. 356)

zadań o zadania wychowawczo - profilaktyczne dla szkoły i uwzględniono zajęcia do realizacji z wychowawcą.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego wskazuje, że najważniejszym celem kształcenia w szkole podstawowej jest dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia. Kształcenie i wychowanie w szkole ma na celu:

- 1) wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidaryzmu, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
- 2) wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;
- 3) formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób;
- 4) ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności;
- 5) kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość;
- 6) ukierunkowanie ku wartościom;
- 7) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej uczniów.

Spójny system kształcenia i wychowania

Kształcenie i wychowanie w szkole sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów. Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym zaangażowania się w wolontariat.

Szkoła dba o wychowanie dzieci i młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, przygotowuje do świadomego korzystania z dorobku kultury, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, w tym upowszechnia wiedzę o zasadach zrównoważonego rozwoju, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią.

Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka oraz jego sukcesów w dorosłym życiu ma nabywanie kompetencji społecznych, komunikacja i współpraca w grupie, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami. Projekty swoim zakresem mogą obejmować jeden lub więcej przedmiotów. Pozwalają na współdziałanie szkoły ze środowiskiem lokalnym oraz na zaangażowanie rodziców uczniów.

Realizacja zadań wychowawczych jest obowiązkowa dla wszystkich nauczycieli, pracowników szkoły oraz dyrektora szkoły sprawującego nadzór pedagogiczny. W ramach programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki wszyscy nauczyciele mają obowiązek kształtowania postaw społecznych uczniów i respektowania norm społecznych, przestrzegania praw dziecka i praw człowieka.

Szkoły mają zapewnioną przepisami prawa autonomię w podejmowaniu wielu decyzji związanych z organizacją pracy szkoły, a nauczyciele dokonują wyboru metod i form pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Statut szkoły określa szczegółowo sposób i zakres wykonywania zadań nauczycieli, w tym wychowawcy oraz innych pracowników szkoły, w tym także zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę, a także sposób i formy wykonywania tych zadań dostosowane do wieku i potrzeb uczniów oraz warunków środowiskowych szkoły (art. 98 UPO). Uczniowie powinni właściwie zachowywać się podczas zajęć edukacyjnych oraz właściwie zachowywać się w stosunku do nauczycieli i innych pracowników szkoły oraz pozostałych uczniów. Statut szkoły określa także obowiązki uczniów oraz szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego uczniów, w tym ich zachowania. Celem wychowania i kształcenia w szkole jest m.in. formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób. Szkoła powinna zapewnić bezpieczne warunki oraz przyjazną atmosferę do nauki, uwzględniając indywidualne możliwości i potrzeby edukacyjne ucznia.